

nationale mindretal derfor blev en daglig påmindelse om, at grænserne var utilfredsstillende ud fra det ene eller andet synspunkt, indførte mindretalsbeskyttelsen et moment af ustabilitet i staternes indbyrdes afgrænsning og forhold. Den bidrog til at holde en forestilling om »blødende grænser« levende og gav utvivlsomt håb til mange forventninger om grænserevision, når tidens fylde kom. Hermed er tegnet en del af den historiske og politiske baggrund for, at mindretalstraktaternes system under Folkeforbundet gik i opløsning, efterhånden som magtkampen i Europa skærpedes. Det er i den sammenhæng bemærkelsesværdigt, at der aldrig fra officiel tysk side blev stillet krav om revision af den dansk-tyske grænse, der – bortset fra den tysk-polske grænse-uddragning i Schlesien – ene af alle Versailles-systemets grænseudragninger var resultat af en folkeafstemning.

Eftersom Folkeforbundets mindretalssystem således i virkeligheden snarest blev en kilde til konflikt og et middel for staternes rivalisering, mødte tanken om at genoplive beskyttelsen af nationale mindretal efter Anden Verdenskrig – som et led i en almindelig international beskyttelse af menneskerettighederne – derfor en betydelig modstand. Begivenhederne under Anden Verdenskrig havde til gengæld tjent til at understrege det enkelte menneskes behov for beskyttelse mod overgreb fra en vilkårlig statsmagt. Det blev derfor om denne beskyttelse, de nye former for international organisation og regulering, FN-pagten og Verdenserklæringen om Menneskerettigheder, kom til at handle, medens man i disse aftaler forgæves leder efter bestemmelser om mindretalsbeskyttelse forstået som rettigheder til kollektiver.

Mindretallene måtte følgelig nøjes med den beskyttelse, der lå i et almindeligt forbud mod diskrimination over for det enkelte menneske bl.a. under hensyn til national oprindelse. Det er kernen i FN-pagtens (art. 1 og 55) og Verdenserklæringens (art. 2) bestemmelser om, at menneskerettigheder tilkommer enhver uden hensyn til race, køn, sprog eller religion.

FN-pagten fastslår endvidere i art. 1 blandt sine formål og grundsætninger »Folkenes ligestret og selvbestemmelse«. Hvad der nærmere skal forstås ved »folk« og »selvbestemmelse«, fremgår imidlertid ikke af teksten.

FN-pagten giver således i sig selv kun et me-

get begrænset holdepunkt for at udvikle særlige internationale garantier til beskyttelse af nationale eller etniske mindretal forstået som separate grupper i et lands befolkning, der føler behov for at værne om deres særlige identitet og kultur i modsætning til vedkommende lands dominerende befolkningsgruppe.

Det er på denne baggrund, man må se de bestræbelser, der er udfoldet på at supplere og komplettere FN-pagten for at finde nye former for international beskyttelse af mindretal og ikke mindst forebygge konflikter imellem mindretal og flertal og imellem forskellige mindretal inden for samme stat. Det har vist sig, at hverken det ene eller det andet folkeretlige princip taget for sig har kunnet yde den ønskede beskyttelse imod overgreb og sikre fredens bevarelse. Denne erkendelse har fundet udtryk i vedtagelse af en række supplerende konventioner inden for FN-systemet, der indeholder bestemmelser med sigte på at beskytte mindretal. Hertil kommer bestræbelserne inden for Europarådet og CSCE, nu OSCE.

III. Instrumenter på mindretalsområdet

Ud over selve FN-pagten og Verdenserklæringen om Menneskerettigheder er der gradvis inden for FN-systemet kommet en række instrumenter til, som, hvad enten mekanismen er forbud mod diskrimination eller positiv angivelse af rettigheder, har sigtet mod at beskytte mindretal eller andre udsatte grupper. Af de grunde, der er beskrevet ovenfor, er disse rettigheder i helt overvejende grad udformet som individuelle rettigheder, således også i det seneste større regelværk på området, deklARATIONEN om mindretalsrettigheder fra 1992, der dog i sin formålsparagraf taler om, at »States shall protect the identity of minorities and shall encourage conditions for the promotion of that identity«. Regelsættet mod rasediskrimination er det område, hvor man er gået længst i retning af at definere kollektive rettigheder. I øvrigt indeholder teksterne talrige henvisninger til staternes suverænitet, både direkte og i form af reservationer som »where appropriate«, »wherever possible« osv.

Blandt de tidlige eksempler på mindretalsbeskyttelse inden for FN-systemet kan nævnes formynderskabsordningen. Som et led i afkolonialiseringen efter Anden Verdenskrig forestod de fem permanente medlemmer af Sikker-